

Kreatywne uczenie się słownictwa

DOROTA KONDRAT

Wyobraźmy sobie, że znajdujemy się nagle w obcym kraju, którego języka nie znamy i musimy z dnia na dzień nauczyć się porozumiewać z autochtonami. Gestykulujemy więc, by zademonstrować znaczenia, które chcemy przekazać. Uczymy się nowych słów, czytając i powtarzając usłyszane. Budzą się emocje. Rozbawienie, gdy mamy wrażenie, że słowo nas „łaskocze”; lekkie zażenowanie, gdy wymawiamy słowo obco brzmiące, gdy staramy się powtórzyć nieznanne dotąd dźwięki; frustracja, gdy nie udaje nam się poprawnie zapamiętać słowa, gdy nas nie rozumieją, gdy po prostu brakuje słów; radość i ulga, gdy rozumiemy to, co słyszymy, gdy znajdujemy szybko właściwe słowo we właściwej sytuacji, w końcu, gdy śnimy w obcym języku.

Tak, to prawda, im więcej słów znamy, tym lepiej czujemy się w nowej kulturze. Jeśli słowa byłyby tylko określeniem rzeczy, to dłączenie jednych uczymy się szybko i bez wysiłku, a inne przychodzi nam z trudem, jakby nasz umysł odmawiał nauczania się ich? Proces nabywania słów określa się jako *relational process* (Morgan, Rinvoluceri 2004), rozumiany jako „zaprzyjaźnianie się ze słowami języka docelowego”.

Jest wiele rozmaitych czynników, które wpływają na zapamiętanie słowa:

- jego dźwięk i melodia (ang. *tune*);
- to, co odczuwamy jako płynące z gardła, ust, języka, nosa, kiedy wymawiamy słowo;
- wysokość tonu (ang. *pitch*);
- szybkość wymawiania (ang. *enunciation*);
- kontekst słowa (umiejętność tworzenia wielu różnych kolokacji z tym samym słowem);
- jego pisownia i kształt na stronie lub ekranie;
- konwencjonalne skojarzenia: semantyczne i syntaktyczne kategorie, do których te słowa wydają się należeć;
- literackie i inne osobiste skojarzenia wynikające z naszej wiedzy;
- okoliczności poznania słowa.

W czasie nauki języka i nabywania słownictwa działają jednocześnie różne procesy (Morgan, Rinvoluceri 2004):

- *branching*, czyli proces „rozgałęziania”, ponieważ słowa nie są zapamiętywane mechanicznie, w spo-

sób linearny, ale poprzez skojarzenia zarówno w języku ojczystym, jak i docelowym;

- proces indywidualny, w którym skojarzenia zależą od naszych doświadczeń w przeszłości i percepcji otoczenia;
- proces społeczny w odróżnieniu od indywidualnego, w którym rozszerzamy rozumienie znaczenia słów poprzez interakcję z innymi, ucząc się, jak inni rozumieją dane słowa;
- aktywny proces nauki przez doświadczenie (ang. *hands-on*), w odróżnieniu od czysto intelektualnego, czyniącego z języka przedmiot w oderwaniu od podmiotu – ucznia, ponieważ uczenie się języka to nie samo przyswajanie wiedzy, ale nabywanie umiejętności rozumienia i reagowania w konkretnych sytuacjach.

Jak zatem najlepiej, czyli łatwo i efektywnie uczyć leksyki? Metoda tłumaczeniowa już dawno odeszła do lamusa w nauczaniu, chociaż wiele osób korzysta z fiszek i list tematycznych, w których podawane jest słowo i jego najpopularniejszy odpowiednik w drugim języku. Ta metoda, owszem, daje uczniowi bardzo duże poczucie bezpieczeństwa, jednak nie uczy myślenia w języku obcym z przyczyn, o których mowa wyżej.

Czy można zatem uczyć słownictwa, wyłączając całkowicie język ojczysty? Zwolennicy metody bezpośredniej (ang. *Direct Method*) mówią, że to najlepszy sposób na

efektywne przyswojenie języka. Stosowanie jej budzi opór, szczególnie na podstawowym poziomie nauczania, bo przecież nie uczymy się języka obcego tak jak pierwszego, zwłaszcza w dorosłym wieku. Jest to jednak możliwe, jeśli dopasujemy tempo i język do poziomu ucznia i będziemy korzystali z bodźców wizualnych, przestrzeni oraz języka ciała. Nauczając metodą bezpośrednią, należy pamiętać, że w skutecznym przyswajaniu języka najważniejsze są zwroty używane w różnych funkcjach językowych.

Podejście leksykalne skupia się na tym, aby nie uczyć wyizolowanych słów z ich definicjami lub tłumaczeniami. Podstawowym kontekstem dla słowa jest kolokacja, dlatego należy uczyć słów w parach albo grupach. Najlepszym przyjacielem osoby, która uczy się płynności i biegłości w języku pisanim, jest duży słownik kolokacji. Zamiast tłumaczyć czasownik *get* na język polski, zdecydowanie lepiej podać ciekawe przykłady, w których znaczenie słowa jest podobne, następnie podać inne, z innym jego znaczeniem. Uczniowie stosując takie zestawienia, jak *get married* czy *get angry*, w sposób intuicyjny poznają znaczenie samego *get*. Jeżeli od początku nauki będziemy zwracać uwagę na to, że po angielsku mówi się *pay a visit*, *foot a bill*, *it's high time*, to uczeń szybciej zbliży się do poziomu językowego Brytyjczyka, niż gdyby uczył się tych słów w izolacji.

Kolejnym ważnym elementem w podejściu leksykalnym są tzw. *chunks*, czyli fragmenty zdań wyrażające konkretne znaczenie lub funkcję (Lindstromberg, Bors 2008), na przykład: *have you ever...?* lub *would you like...?* Ucząc *chunks* zamiast pojedynczych słów, zmniejszamy trud uczenia gramatyki. Wybrane fragmenty zdań mogą tworzyć bazę dla ćwiczenia leksyki, niwelując konieczność skupiania się w danym momencie na zagadnieniach gramatycznych. Nauczyciel powinien więc podawać czytelne przykłady, które ćwiczy się przez powtarzanie (*drilling*) w różnych kontekstach. W ten sposób od nabywania wiedzy przechodzimy do umiejętności – ćwicząc automatyczne reagowanie w określonych sytuacjach. Język jest żywy, emocjonalny, spontaniczny, a uczniowie, poprzez zapamiętywanie *chunks*, trenują szybkie reakcje. Gdy staramy się uzyskać płynność w mówieniu, obserwujemy, jak mówią inni, i powtarzamy po nich bez konieczności tłumaczenia i analizowania zwrotu. Im częściej będziemy słyszeć zwrot *fair enough* w naturalnej rozmowie, tym częściej będziemy go w stanie użyć w odpowiednim kontekście.

Podobnie jest z konotacjami słów – w rodzimym języku słowa kojarzą nam się z jakimiś uczuciami, często pozytywnie lub negatywnie. Według słownika synonimów, 95 proc. kolokacji dla czasownika *cause* ma nace-

chowanie negatywne: *cause embarrassment/havoc/chaos/distress/pain to*. Kiedy uczeń uświadomi sobie, że słowa rzadko są całkiem obojętne, wpłynie to na zapamiętywanie tych słów. Osoba posługująca się językiem biegle, szybko wyczuje ironię, jeśli kolokacji użyto w niestandardowy sposób, nadając jej specyficzny wydźwięk. *The pack of wolves*, będące typowym określeniem sfory wilków, można usłyszeć w wersji: *the pack of journalists*, sarkastycznie określającej grupę dziennikarzy. Bez dodatkowych słów przekazujemy negatywne skojarzenie ze zwrotem, które o naszym stosunku do wskazanego zawodu powie naszym rozmówcom dużo więcej niż jakikolwiek przymiotnik.

Kreatywne rozbudowywanie słownictwa

VISUALIZATION

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Przygotuj tekst, będący precyzyjnym opisem wydarzenia, np. wypadku samochodowego. Powinno być w nim dużo słów odnoszących się do ruchu i zmysłów. Daj uczniom ten tekst do przeczytania, wyjaśnij nowe wyrazy. Następnie przeczytaj na głos tekst w spokojnym tempie, a uczniowie mają wszystko zwizualizować jak najwyraźniej. Wizualizacja polega na wyobrażeniu sobie opisywanej sceny z uruchomieniem wszystkich zmysłów, czyli zobaczenie, usłyszenie, poczucie (temperatury, emocji, ruchu, smaku, zapachu). Poproś uczniów o podzielenie się wrażeniami i opisanie, co w zadaniu przyszło im łatwiej, a co trudniej.

KEY WORDS

Poziom zaawansowania: od *elementary*

Wybierz z dowolnego tekstu 25-30 słów, takich, które twoim zdaniem najlepiej odzwierciedlają nastrój lub akcję. Wypisz je na osobnych kartkach lub „rozrzuc” na stronie i pokaż uczniom, dając im pół minuty na zapamiętanie słów. Zasłoń je i poproś uczniów o wypisanie wszystkich, które zapamiętali. Zapytaj uczniów, dzięki czemu zapamiętaliście określone słowa. Podczas dyskusji możecie wspólnie nadać słowom pięć według własnego uznania. Zauważ, że mimo że jest to sprzeczne z gramatyką angielską, nawet native speakerzy w języku potocznym nazywają np. samochody lub łodzie *she*, a zwierzęta *he*.

RANDOM CHOICE

Źródło: Bowkett 2000

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Przeglądając prasę, wybierz kilka nagłówków zawierających nazwy: zawodu, urzędnika, owocu, środka transportu, zwierzęcia itp. Wybierz po 10-12 słów dla każdej kategorii. Wypisz je na kartkach, wrzuć do kapelusza, a następnie losuj parami. Poproś uczniów, by do każdej

z wylosowanych par wymyślili jak najwięcej logicznych skojarzeń, np. para *lemon* i *dishwasher* może pociągnąć za sobą skojarzenia takie, jak: *lemon flavour*, *dish washing liquid*, *lemon seed breaks the dishwasher*. Zachęć uczniów do wykorzystywania wieloznaczności słów, jeśli wylosowane zostaną *dog* i *train*, może to być zarówno *a dog travelling by train*), jak i *dog training*.

SPICE UP YOUR LIFE

Źródło: Bowkett 2000

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

To ćwiczenie wprowadza uczenie się poprzez zmysł smaku i zapachu. Ucząc się słów czy wiersza na pamięć, można skojarzyć je z np. ze smakiem czekolady. Jak to zrobić? Wspólnie z uczniami wyliczcie smaki i rodzaje: czekolada gorzka, mleczna, biała, z bakaliami, z cynamonem itd. Poproś uczniów o przyniesienie na zajęcia niewielkich ilości czekolady, przypraw, dodatków. Następnie podczas uczenia się nowych słówek czy wyrażań, smakują odrobinę wybranej czekolady lub wąchają wybraną przyprawę. Następnego dnia gryząc kawałek takiej samej czekolady lub wąchając tę samą przyprawę, próbują sobie przypomnieć to, czego się uczyli.

Alternatywna wersja ćwiczenia (jeśli mamy do dyspozycji kuchnię): można uczyć się, gotując. Każdy składnik przygotowywanego dania kojarzymy z jednym zdaniem dialogu, którego chcemy się nauczyć. Delektujemy się w tym czasie ich smakiem i zapachem. Nie dość, że jest to bardzo przyjemny sposób uczenia się, to jeszcze jest bardzo prawdopodobne, że uczniowie będą kojarzyć jakiś ulotny zapach z konkretnym zdaniem lub informacją. Jedne zmysły uruchamiają pamięć innych.

THROUGH SENSES

Źródło inspiracji: Bowkett 2000

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Zaangażowanie wielu zmysłów w proces nauki wzmacnia zainteresowanie, entuzjazm i pamięć uczniów. Pokaż im, jak wyostrzać zmysły, krzyżować je i wykorzystywać do nauki. Narysuj tabelę z trzema kolumnami. W pierwszym wierszu w każdej z kolumn wpisz tytuł znanej melodii, w drugim wierszu wpisz trzy charakterystyczne i przyjemne zapachy, w trzecim wierszu wpisz trzy przykłady różnych faktur. Teraz poproś uczniów, by zanucili cicho pierwszą melodię. Które z nowych słów na lekcji kojarzą im się z tą melodią? Następnie uczniowie wybierają zapach, np. morza lub kawy, i wplatają nowe czasowniki w wizualizację (*running on the beach*, *smelling the sea*), a potem rzeczownik kojarzą z wybraną fakturą (*a rough wooden wheel*).

Z pomocą nauczyciela uczniowie próbują zestawiać i porównywać skojarzenia, odnajdując te same, wieloznaczne wyrazy, np. osobę z fakturą (*rough person*), kolor ze smakiem (*peach*), dźwięk z miejscem (*noisy*), osobę z miejscem (*busy*) itd. W ten sposób rodzą się ciekawe przenośnie i wieloznaczności. Język jest żywy i otwarty na kreatywność. Nie bój się krzyżować skojarzeń. Pomyśl, jakie słowa w angielskim są dla Ciebie fioletowe, jakie są kwaśne, jakie są miękkie, i tym podobnie.

NOTION PICTURES

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Wybierz wieloznaczne pojęcia, takie jak *joining* lub *protection*. Każde pojęcie przedstaw jako obrazek, np. *joining* jako zawias, a *protection* jako szafas. Uczniowie w podgrupach rysują obrazki na kartkach A4 lub A3, a następnie dorysowują wszelkie inne rzeczy, o których uważają, że mogą być łączone (*joined*) lub chronione (*protected*). Na koniec grupy rozwieszają swoje obrazki i porównują z rysunkami kolegów.

Alternatywnie namów uczniów, aby wypisali i narysowali skojarzenia ze słowami abstrakcyjnymi, takimi jak: *freedom*, *friendship*, *love*, *compassion*, *responsibility*. Rysunki te powinny pobudzić grupę do dyskusji.

FEEL AND SHOW

Poziom zaawansowania: od *elementary*

Uczniowie losują zapisane na karteczkach słowa i pokazują za pomocą gestów i mimiki, jak je odczuwają i rozumieją. Wybierając słowa do ćwiczenia, można zacząć od emocji, przez zachowania, przechodząc do coraz to trudniejszych do pokazania, np. słów opisujących pogodę, ludzi lub abstrakcyjne *freedom*, *loyalty*, *shallowness*. Są słowa, które w podstawowym ich znaczeniu można łatwo wyrazić za pomocą gestów, np. *bend* we frazie *bend your knees*, a których w grupach zaawansowanych można użyć do wprowadzania mniej oczywistych kolokacji, np. *bend your neck*, *bend to pressure* czy *bend the law*.

ELEPHANTS

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Uczniowie wypisują listę 8-12 wyrazów, które są charakterystyczne dla ich zawodu (w przypadku dorosłych słuchaczy), kierunku studiów lub hobby. Następnie otrzymują rysunek dużego zwierzęcia lub sami je rysują na kartce. Ich zadaniem jest przyporządkowanie wypisanych wcześniej wyrazów odpowiednim częściom ciała zwierzęcia oraz wyjaśnienie powodu takiego a nie innego dopasowania

słów. Mogą to robić, dokonując analogii między swoim zajęciem a cechami charakterystycznymi zwierzęcia.

PICTURE GALLERY

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Zbierz sugestywne, wywołujące emocje zdjęcia z czasopism. Niech każde zdjęcie opowiada o czymś innym. Rozdaj po jednym każdemu uczniowi, tak, by pozostałe osoby ich nie widziały. Zadaniem uczniów jest wypisanie 12 słów, ich zdaniem najważniejszych do opisanego zdjęcia. Następnie zbierz zdjęcia i schowaj je na czas, gdy uczniowie wymieniają się listami słów. Uczniowie pracują w parach, a każdy z nich używając wyobraźni opisuje obrazek partnera z pomocą słów z listy, nie widząc zdjęcia. Pod koniec zdjęcia są wieszane, pod nimi ich wymyślone opisy, a uczniowie czytają je i porównują.

INTELLIGENCE TEST

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Ćwiczenie znane w treningu kreatywności pod nazwą „chińska encyklopedia”. Polega ono na przyglądaniu się światu z różnych punktów widzenia.

Wybierz 4-5 nowych słów z lekcji i spróbuj je połączyć w zestawy (mogą być po 2-3 elementy), znajdując dla nich cechy wspólne. Na przykład: *saw, pliers, hammer, nail*.

All metal: pliers, hammer, nail

Aggressive/active: saw, pliers, hammer

Could be verbs: pliers, hammer, nail

Tools: saw, pliers, hammer

One syllable: nail, saw

Germanic origin: saw, hammer, nail

Unusual word families

Poziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Podobne ćwiczenie, również polegające na kreatywnym kategoryzowaniu otaczającego nas świata. Pobudza zmysł obserwacji i rozwija językowo. Masz kilka ćwiczeń do wyboru pomiędzy następującymi wariantami:

1. Rozejrzyj się i wypisz nazwy rzeczy, które możesz znaleźć w biurze (szkole), ale nie w domu.
2. Poza różnicami biologicznymi, wypisz wszystko, co przychodzi ci na myśl, żeby odróżnić swoją matkę od ojca.
3. Praca w parze z drugą osobą: wypisz różnice pomiędzy twoim samochodem / rowerem a tym należącym do kolegi.

4. Masz listę często używanych czasowników, jak *clean, listen, heat* itd. Wypisz dla każdego po trzy profesje/osoby, które daną czynność wykonują w ramach swoich typowych działań, i jedną, dla której ta sama czynność jest nietypowa. Np.:

clean: laundryman, painter, dentist, tramp.

5. Praca w grupach. Jedna osoba myśli o jakimś miejscu i wymienia po kolei rzeczy, jakie się tam zwykle znajdują. Pozostali zgadują, o jakie miejsce chodzi. Po każdej nieudanej próbie osoba A dopowiada kolejną rzecz. Ćwiczenie można zrobić w formie konkursu: osoba, która zgadnie najszybciej, zdobywa punkt.

CHAINS

Poziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Każdy uczeń dostaje kartkę, na dole której zapisane jest jakieś słowo-rzeczownik, np. przedmiot wykonany przez człowieka. Uczeń ma za zadanie dopisać przed tym wyrazem rzecz lub zwierzę, które przyczyniło się do powstania owego przedmiotu. Kartkę podaje sąsiadowi po prawej stronie itd. Kolejne osoby dopisują kolejne rzeczy lub zwierzęta będące czynnikiem powstania lub wzrostu ostatniego. Na przykład: do powstania wełnianego swetra potrzebna jest owca, owca zaś karmi się trawą, trawa natomiast rośnie na glebie itd.

Alternatywna wersja tego zadania to tworzenie sieci skojarzeń, wówczas do jednego hasła stworzymy więcej „rozgałęzień”, np. do powstania swetra może być potrzebna owca, ale też bawełna itd.

EGGS

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *elementary*

Ćwiczenie to ma na celu pobudzenie wyobraźni językowej, może być używane jako rozgrzewka, a podany przykład można modyfikować według potrzeb. Polega na uzupełnieniu poniższych zdań według własnego pomysłu.

Eggs

An egg

It's hard to *eggs*

Podobnie można ćwiczyć z jakimkolwiek innym rzeczownikiem.

THE SECRET DICTIONARY

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Przeczytaj uczniom następujący żartobliwy tekst, składający się z definicji słów, napisanych przez chłopca, który przyjął perspektywę swego psa.

The boy's definitions for his dog:

- *Basket: home-place, place to arrange, place to bury bones;*
- *Car: cat-cover, cat hiding place;*
- *Burrow: wafting spiral or scent, space to be enlarged and deepened;*
- *Lamp post/wall: doggie Internet chat room;*
- *Walkies: a thousand smells, tugging at the leash.*

Poproś uczniów, aby wczuli się w inną osobę lub stworzenie i napisali podobne zabawne definicje wybranych przez ciebie wyrazów.

EXPRESSIONS I LIKEPoziom zaawansowania: od *elementary*

Uczniowie pracują w grupkach po trzy osoby. Opowiadają sobie nawzajem, jakie wyrażenia w języku obcym lubią, często ich używają i dlaczego (można ograniczyć temat lub liczbę wyrażen na osobę). Następnie wymyślają sytuacje, w których użyłby danego wyrażenia. Wspólnie znajdują i zamieniają ich ulubioną konstrukcję na nową, która spełnia tę samą funkcję albo ma podobne znaczenie. Następnie osoby w grupach się wymieniają i uczą pozostałych uczniów nowych struktur/wyrażen.

WHAT'S IN A NAME?Poziom zaawansowania: od *intermediate*

W komediach często stykamy się z postaciami, których nazwiska są odzwierciedleniem ich charakteru. Jest to stary zabieg wywołujący uśmiech na twarzy. Nadanie żywych cech słowom, skojarzenie ich z konkretną osobą, twarzą, sylwetką, zachowaniem i historią, jest najlepszą mnemotechniką. Proponuję w ramach powtórzenia zebrać najtrudniejsze słowa z lekcji i wymyślić osoby, bohaterów „mydlanej opery”. Tak więc postaciami mogą być:

Jerry Builder – budowniczy, który nie dba o jakość, pracuje byle jak i korzysta z tandetnych materiałów (od: *jerry-building*);

Bond Plummet – biznesmen, który źle inwestuje w obligacje gwałtownie tracące na wartości;

Bill Provident – przezorny, rozważny i ostrożny człowiek, zawsze reguluje swoje rachunki, płaci tylko banknotami o dużej wartości i jego hobby jest rysowanie ptaków z długimi dziobami (wieloznaczność słowa *bill*);

Count Intrepid – Hrabia Nieustraszony, którego pięć minut już dawno minęło, ale chętnie opowiada o swoich przygodach w Afryce, gdy zabił lwa na safari z odległości dwóch metrów;

Dolly Snoggy – ponętna, lalczkowata blondynka, która lubi zatracać się w ramionach mężczyzny;

Daisy Debonair – czarująca, wytworna i nieco beztroska kobieta, która lubi stokrotki;

Ivy Swift – „kobieta-bluszcz”, szybko znajduje mężczyznę, na którym może polegać do końca życia;

Sue Misadvise – arystokratka, podała do sądu prawnika, który źle jej doradził i przez niego straciła fortunę;

Następnym krokiem jest zwizualizowanie tych postaci, na przykład za pomocą zdjęć wyciętych z czasopism oraz ułożenie zarysu scenariusza pilotowego odcinka serialu, z którego dowiemy się, kto z kim ma jaki związek i jak jego osobowość wpływa na jego losy i relacje. Zabawa ta może być dość czasochłonna, ale pozwala zapamiętać trwale najtrudniejsze słownictwo. Można spróbować z językiem medycznym, finansowym lub prawniczym. To naprawdę działa!

GIVE A WORDPoziom zaawansowania: od *elementary*

Losujemy literę i uczniowie znajdują jak najwięcej zawodów, czasowników i innych słów na określonej literę/głoskę. Na przykład *S for a scientist, a sailor, a school teacher...* W ten sposób wymieniamy po kolei litery alfabetu, a uczniowie wymieniają słowa na tę literę/głoskę, jakie przychodzą im do głowy.

Utrudnioną wersją, od poziomu *intermediate*, będzie zabawa, w której wymieniamy sylabę w podanym wcześniej wyrazie, np.: *contain – contend – pretend – prefer – prepare – compare*.

DON'T SAY ITPoziom zaawansowania: od *elementary*

Wybierz literę/głoskę, która nie może wystąpić w zdaniu, np. *s*. Grupa stoi w okręgu, każdy mówi jakieś zdanie. Jeżeli w czyimś zdaniu pojawi się *s* (choćby w *it's*), osoba ta ma stać na jednej nodze w czasie pełnej rundy.

TENNIS ELBOW FOOT

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *intermediate*

Grupa siedzi lub stoi w okręgu i gra toczy się od osoby do osoby, zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Osoba A podaje osobie B słowo i wyznacza jej limit czasu na podanie innego wyrazu. Osoba C myśli natomiast, co może łączyć te dwa słowa, po czym podaje inne słowo do skojarzenia z poprzednim słowem (osoby B) i tak dalej. Np. A: *tennis*; B: *elbow* (*tennis elbow is an illness*), C: *foot* (*elbow and foot are parts of the body*), D: *ball* (*foot+ball – game*), E: *fall* (*fall rhymes ball*), F: *autumn* (*fall in the US means autumn*), G: *hymn* (*'n' in hymn and autumn is silent*).

PIVOT WORDS

(Morgan, Rinvoluceri 2004)

Poziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Nauczyciel pisze na tablicy przykładowe zdanie: *Who is the Prime Minister of this country hotels are nice to stay, aren't they?*

Uczniowie mają znaleźć słowo, które kończy jedno zdanie i zaczyna drugie, przy czym jego znaczenie się zmienia. Tutaj słowem tym jest *country*, a zdania, które powstaną po rozdzieleniu przykładu, to:

Who is the Prime Minister of this country ?
Country hotels are nice to stay, aren't they?

Następnie nauczyciel dyktuje 10 podobnych zdań, uczniowie je zapisują i szukają słowa-łącznika. Uczniowie mogą sami ułożyć podobne zdania – jest to dość trudne, ale daje satysfakcję.

CHANGE A WORDPoziom zaawansowania: od *elementary*

Nauczyciel pisze przykładowe zdanie na tablicy, np.: *Brazil is a big country*. Uczniowie, wymieniając po kolei jedno słowo, układają nowe zdanie. Na przykład:

Brazil is a big country.
Russia is a big country.
Russia was a big country.
Poland was a big country.
Poland was an important country.
Poland was an important exporter.

Oczywiście zadanie jest bardzo proste, więc dla utrudnienia damy krótki limit czasu na ułożenie zdania. Zwróć uwagę na możliwość wykorzystania wieloznaczności słów.

HIDDEN WORDSPoziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Napisz dla przykładu dwa proste słowa: *the* i *cent*. Uczniowie zastanawiają się, w jakich wyrazach ukryte są te podane. Na przykład w: *oTHER* i *reCENTly*. Uczniowie sami wybierają krótkie wyrazy i szukają ich w innych wyrazach. Jeśli mają problem z jakimś słowem, pytają nauczyciela lub zostawiają to słowo na rzecz innego.

Wariacją tego ćwiczenia będzie wymieszanie liter w znalezionych słowach i szukanie anagramów, np: *how – who*, ale też *knit* po odwróceniu kolejności liter będzie w: *STINK*.

Inną wersją jest jeszcze rozpisanie słowa, po jednym wyrazie, zaczynając od każdej litery, aby utworzyć sensowne, a jeszcze lepiej, zabawne zdanie: *TEACH – Take Everything And Come*.

Podobną zabawą może być odszukiwanie i ukrywanie słów w łańcuchu. Jakie słowa znajdziemy w następującym łańcuchu liter: *PRACTICALENDARTBOARDEN-TERRIBLEACHIEVING*.

Otóż można znaleźć aż tyle, a może i więcej (choć jest to wyzwanie dla uczniów zaawansowanych):

practical – tic – calendar – dart – art – boar – board – oar – ardent – dent – enter – terrible – bleach – achieving

BREAKING THE WORDSPoziom zaawansowania: od *pre-intermediate*

Podobne do poprzedniego ćwiczenia, a polegające na „rozbijaniu” słowa. Im wyższy poziom grupy, tym więcej wyrazów będą potrafili odnaleźć. Wybierz ze słownika długi i trudny wyraz angielski. Napisz go na kartce tzw. drukowanymi literami. Zadaniem uczniów jest ułożenie z liter tego wyrazu (tylko tych, które faktycznie są – nie podwajamy litery, jeśli jest jedna) innych słów po angielsku. Na przykład *independent* mieści w sobie: *dependent, dent, pen, pin, deep, deepen, tend, nine, net, need, teen, deed, tin, nip, pee*. Uczniowie mogą korzystać ze słowników, sprawdzać, czy ich domysły są poprawne i jakie znaczenie mają słowa.

[Ćwiczenia, dla których nie podano źródła pochodzą od autorki.]

Zakończenie

Niektóre z zaprezentowanych twórczych zabaw z leksyką można zastosować, by wprowadzić nowe słowa przed rozpoczęciem czytania wybranego tekstu jako *pre-reading activity*. Nieszablone podejście do nauki zwiększa uwagę uczniów, działa jak tzw. *teaser* w reklamie,

czyli element, który intryguje i zaprasza do zapoznania się z treścią. Podane ćwiczenia służą rozbudowywaniu nowo przyswojonego słownictwa oraz wprowadzaniu i poznawaniu kolokacji i konotacji. Zabawy znakomicie sprawdzają się również na lekcjach powtórzeniowych, w trakcie których kluczowe jest utrwalanie poznanych treści. Dzięki twórczym zabawom z językiem nie tylko ograniczymy stosowanie ćwiczeń odtwórczych, typu uzupełnianie, dopasowywanie, a nawet tłumaczenie, ale przede wszystkim wzmocnimy motywację uczniów. Gdy używamy skojarzeń, emocji, wizualizacji i głębokiego przetwarzania (np. poszukiwania kolokacji), efektywność uczenia się znacząco wzrasta.

BIBLIOGRAFIA

- Bowkett, S. (2000) *Wyobraź sobie, że... Ćwiczenia rozwijające twórcze myślenie uczniów*, Warszawa: WSiP.
- Morgan J., Rinvoluceri, M. (2004) *Vocabulary*, Oxford: Oxford University Press.

DOROTA KONDRAT Lektorka angielskiego od 15 lat, metodyk nauczania w szkole językowej, prowadzi szkolenia dla nauczycieli. Współzałożycielka Fundacji Instytut Edukacji Kreatywnej – INEK, członkini Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności. Ukończyła kursy metodyczne (London: Creative Teaching Methods, Cambridge Bell School: Creativity in the Classroom) i Akademię Rozwoju Umiejętności Trenerskich w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej.